№ 37. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 30 (ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 12) 1876 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 30 (ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 12) № 37.

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 5 րուբլի, կէս տարվանը 3 րուբլի։

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը, պ. Դաւթեանի և Արամեանցի խանութում։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւնները ընդունվում են ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ՄՇԱԿ

Լրագրի առանձին համարները 10 ԿՈ-ՊԷԿՈՎ ծախվում են „ՄՇԱԿԻ“ խմբագրատան մէջ, պ. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ լամպային մագազինում, և „Кавказская книжная торговля“ պ. Գրիգորեանի գրավաճառանոցում։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մենք էլ հրէաներ ենք։—Ներքին տեսութիւն։ Նամակ Քութայիսից։ Ներքին լուրեր։—Արտաքին տեսութիւն։ Թիւրքիա։ Անատոլիայի հայոց վիճակը։ Նամակ Կ. Պօլսից։ Արտաքին լուրեր։—Յայտարարութիւններ։—Բանասիրական։ Մեր ապագայ քահանան։

ՄԵՆՔ ԷԼ ՀՐԷԱՆԵՐ ԵՆՔ

Երկրագործութիւնը, արհեստները, վաճառականութիւնը իրանց մայրենի հողի վրա թողնելով, հայերը անդադար ձգտում են գաղթել, միշտ գաղթել....

Մի փոքրիկ խումբ հայերի գաղթում է իր մայրենի հողից մի քանի հազար վերստ հեռաւորութեամբ, զետեղվում է մի որ և է մայրաքաղաքի մէջ, շինում է եկեղեցի,—ու սկսում է վաճառականութեամբ պարապել....

Հարցնող լինի թէ ինչի են այդքան հեռու գնացել,—իրանք էլ չեն կարողանայ պատասխանել....

Այդ խումբի մէջ յանկարծ յայտնվում է մէկը, որ այս կամ այն ճանապարհով հարստանում է՝ կամ սուտ թղթադրամով, կամ թղթախաղով, կամ սուտ, խաբեբայ վաճառականութեամբ, անազնիւ կապալներով.... Եւ ահա ամբողջ խումբը սկսում է այդ մարդուն աստուծու պէս պաշտել, նրան առաջին մարդ համարել ամբողջ ազգի մէջ,—որովհետև այդ գուցէ ամենաանազնիւ միջոցներով հարստացած մարդը օտար երկրում զետեղված այդ հայ վաճառականների խմբին տոկոսով փող է տալիս....

Եւ ահա նա ազգի բարերար դարձաւ...

Բայց ի՞նչ օգուտ ազգին օտար երկրում զետեղված այդ վաճառականների խմբից, որոնք կտրել են իրանց բոլոր յարաբերութիւնները մնացած ազգի հետ, աշխատող, քրտինք թափող, իրանց մայրենի հողի վրա մնացած բազմութեան հետ, արհամարհանքով խօսում են և նայում են իրանց հայրենակիցների վրա, ապարդիւն ոյժ են կազմում իրանց ազգի համար և մի և նոյն ժամանակ օտարազգի հասարակական կարծիքի առաջ ներկայացնում են իրանց անձնական յատկութիւններով ազգի ամենաստոր, ամենաանմխիթար կողմեր, կորցնելով օտարերկրեայ հասարակութեան աչքում իրանց ազգի անունը....

Ի՞նչ օգուտ հայերի մեծ մասին, որ հայերի մի խումբ գնացել է, թողել է հայրենիքը և զետեղվելով օտար և հեռու մի մայրաքաղաքում, ցոյց է տալիս թէ ինչպէս գիտեն հայերը խաբել օտար հասարակութիւնը....

Այն ազգը որ չունի իր մէջ ոչինչ բարոյական հիմունքներ,—այդ տեսակ ազգ գոյութիւն ունենալ չէ կարող։

Այն ժողովուրդը որ ներելի է համարում փախչել իր մայրենի հողից, գնալ հեռու աշխարհներ, թողնել իր հայրենիքը, որ չը բաժանէ իր հայրենակիցների հետ նրանց բարոյական կամ տնտեսական անհնախանձելի դրութիւնը, որ քաջութիւն չունի իր տան մէջ դիմանալ կեանքի այս կամ այն դժուարութիւններին և արգելքներին, չը գիտէ, ընդունակ չէ որ և է զոհաբերութիւն անելու,—այդ տեսակ ժողովուրդ՝ որպէս ազգ գոյութիւն չէ կարող ունենալ...

Լաւ է որ այդ մարդիկը իրանց մայրենի հողի վրա ապրէին, աշխատասէր ու աղքատ լինէին, երկրագործութեամբ կամ արհեստներով պարապէին, քան թէ հեռու երկրում զետեղվելով, կորեն իրանց բոլոր հասարակական կապերը իրանց ազգութեան հետ և հարստանան այնտեղ... Այդ տեսակ հարստութիւնը մեզ համար, ազգի մնացած մասի համար, որ իր հայրենի հողի վրա է մնացել՝ մի կոպէկ չարժէ....

Այն ազգը, որի անդամները իրանց մէջ չունեն ոչինչ հասարակական կապեր, որոնք անդադար աշխարհի չորս կողմը ցրվում են, որոնք չը գիտեն միասին ապրել, միասին իրանց ցաւերը և ուրախութիւնները տանել,—այն ազգը որ գոհ է լինում երբ հեռու աշխարհում իր հայրենակիցներից կտրված, կարողանում է անազնիւ վաճառականութիւն անել, խաբել օտարազգիներին, շահվել, հարստանալ և մի և նոյն ժամանակ պարծենալ թէ հա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԱՊԱԳԱՅ ՔԱՀԱՆԱՆ

Հազար անգամ խօսվել է մեր հոգևորականութեան անընդունակ, անպատրաստ, ողորմելի դրութեան վրա։ Հազար անգամ ասվել է, թէ մեզ հարկաւոր են ժողովրդական, ժողովրդից ընտրած, հասարակական կեանք վարող, կրթված, հասկացող, պաշտօնին յարմար հոգևորականներ—քահանաներ։

Բայց ո՞ւմն ես ասում։

Մենք միշտ ընդունել ենք և կընդունենք պսակված հոգևորականութեան, ազգային-ժողովրդական եկեղեցու և կրօնի սկզբունքները, որոնք անհրաժեշտ տարրեր են մի որ և է ազգի հասարակական կեանքի զարգացման համար։—Բայց միշտ բողոքել ենք և կը բողոքենք այն վատ ու մինչև անգամ վնասակար կազմակերպութեան դէմ, որ դէպի չար է գործ դրել և ներկայումս էլ շարունակում է դէպի չար գործ դնել հասարակական այդ սուրբ սկզբունքները։

Մի հասարակական կազմակերպութեան (եկեղեցու, դպրոցի, զօրքի, վարչութեան և այլն) սկզբունքները կարող են լաւ, բարձր, սուրբ, օգտակար լինել։ Իսկ ինքը կազմակերպութիւնը կարող է ողորմելի, վատ, վնասակար լինել։

Այդպէս կարելի է հասկանալ և մեր հոգևորականութեան վերաբերութեամբ։

Այո, մենք ընդունել ենք և կը պաշտպանենք քահանայութիւնը՝ պսակված հոգևորականութիւնը, բայց չենք կամենայ ունենալ և կը բողոքենք այնպիսի տգէտ ու անընդունակ քահանաների դէմ, ինչպիսիները այժմ մեզ հովվում են։ Այո, մեզ հարկաւոր են կրօն և եկեղեցի—ժողովրդի հոգևոր և մտաւոր զարգացման պահանջներ,—բայց ոչ թէ այնպիսի հոգևորական կազմակերպութիւն որ ազատ ու բարձր, և կրթող ու սուրբ լինելու փոխանակ կը լինի անսխալական ու ճնշող, և առանձնաշնորհական ու ազատութիւնը խանգարող։

Դեռ շատ կը խօսվի, շատ կը բողոքվի մեր հոգևորականութեան կազմակերպութեան դէմ, մինչև որ նա օրինաւոր կերպով վերանորոգված չի լինի։

Եւ ինչու չը վարվել այդպէս, քանի որ նկատվում է եղած դրութեան շարունակութիւնը։ Եւ ահա ինչպէս։

Չը նայելով մեր լրագրութեան այնքան ասած ու խօսած և յայտնած մտքերին մեր հոգևորականութեան մասին, չը նայելով ժողովրդի անբաւականութեան, վրդովմունքին մեր անպատրաստ, անշնորհ քահանաների ողորմելի դրութեան վերաբերութեամբ, չը նայելով հասարակական բարձր սկզբունքների—կրօնի, եկեղեցու և քահանայութեան—վատ, վնասակար կերպով գործադրելուն, մեր հոգևոր վարչութիւնը դարձեալ շարունակում է իր յամառութիւնը...

Ով կը լինի մեր ապագայ քահանան։ Ումը կը ձեռնադրեն մեր ապագայ քահանայ լինելու համար...

Ի հարկէ այն պարոններին, որոնք՝ սև, երկար վերարկուներում պատատված, չը գիտեմ չաբաթը քանի անգամ, գնում են Թիֆլիսի Բէթղէհէմի եկեղեցին, կարծեմ, շարականներ երգելու։ Բայց ովքեր են դոքա, եթէ ոչ Թիֆլիսի եկեղեցիների տիրացուներ՝ տիրացուներ, որոնք դաստիարակվել են և դաստիարակվում են մեր այժմեան անշնորհ, ողորմելի քահանաների ազդեցութեան տակ։ Երևակայեցէ՛ք թէ ինչ էակներ կը լինեն այդ պարոնները։

Եւ այդ շատ բնական է։—Քանի որ մի ազգի մէջ հոգևորական դասի երկու հակառակ սկզբունքներ կան—պսակված և անպսակ—դժուար է որ մենք առաջադիմութիւն կարողանանք տեսնել քահանայութեան մէջ։

—Դուք ինչպիսի քահանայ, ինչ ընտրութիւն կամենում էք անել, կը հարցնէ մեզ երարխիան։

Մենք կը պատասխանենք՝ մեր քահանան պիտի լինի բոլորովին ազատ, ժողովրդից ընտրած, ժողովրդին պատկանող, ժողովրդից կախված անձը։ Նա պիտի ունենայ հաստատ ռոճիկ։ Մեզ այնքան հարկաւոր չեն սաղմոսների, շարականների երգելը։—Դեռ հինգերորդ դարում մերոնք բողոքում էին այդ բանի դէմ ասելով՝ «բերանք մեր հոտեալ են ի պահոց, և լեզուք մեր ընդարմացեալ ի սաղմոսերգութենէ»։ Այնուհետև հազար երեք հարիւր տարի անցաւ։—Մեր ապագայ քահանան պիտի լինի ժողովրդի բարոյական ուսուցիչ, բարոյական բարեբար ազդեցութիւն ունեցող խօսքով ու գործով հասարակութեան վրա։ Նա պիտի լինի մանկավարժ դպրոցում, ճշմարտութիւնների քարոզիչ եկեղեցում, ժողովրդի օրական, կենսական պահանջների թարգման իր լսողների առջև, դաստիարակող և գիտնական հեղինակութիւն ունեցող կեանքում դեռ առաջին քայլեր դնող թարմ երիտասարդութեան համար։

Իսկ այդ բազմակողմանի պաշտօնը, այդ «ծանր մասնագիտութիւնը»՝ ժողովրդի բարոյական ու մտաւոր առաջնորդ—քահանայ լինելու—համար հարկաւոր է գիտութիւն, հասարակական գիտութիւններ, բարձր, համալսարանական ճշմարիտ կրթութիւն ունենալ։ Իսկ այդ հասարակական մեծ, վսեմ պաշտօնը—քահանայութիւնը—վարելու համար պէտք է լինել ազատամիտ, տանելի, վեհանձն՝ մի խօսքով կրթված, դաստիարակված, գիտնական մարդ, հասարակութեան արժանի անդամ, քաղաքացի։

Եւ մեր ցանկացած քահանան ոչ թէ միայն մի յայտնի, որոշ, սահմանափակ ուղղութիւն ունեցող համալսարանի, մի բարձր դպրոցի կամ մի ճեմարանի աւարտած ուսանողներից պիտի լինի, այլ որ երկրի համալսարանից էլ եղաւ մի և նոյն է։ Միայն թէ այնպիսի անձը լինի, ինչպիսին մենք պահանջում ենք։

Ինչպէս որ գիտութիւնը առանձնապէս ոչ ոքին չէ պատկանում, այլ ընդհանուր սեփականութիւն է, կօսմօպօլիտական է՝ նոյնպէս է և, եթէ միայն ընդունում ենք որպէս գիտութիւն, աստուածաբանութիւնը։ Դուք ուզում էք որ մեր քահանան գիտենայ աստուածաբանութիւն՝ այո, կը գիտենայ։ Մի կարծէ՛ք թէ, զանազան աստուածաբանութիւններ կան։ Մեր քահանան աստուածաբանութիւնը կը սովորի և այն համալսարանում, ուր ուսումնասիրում է ուրիշ առարկաներ էլ։ Կրօնական վէճերի դարը անցաւ։ Դուք դեռ չէք հասկանում որ հոգևոր փիլիսոփայութիւնը (philosophie spiritualiste) աստուածաբանութեան նրպաստիչ վարդապետութիւն է, և կամ առ հասարակ ուրիշ փիլիսոփայութիւնները և նոյն իսկ աստուածաբանութիւնը չէք կարողանում զանազանել հասարակ կրօնական և դաւանական վէճերից։ Իսկ մենք կուզենայինք որ մեր քահանան զբաղվէր, եթէ հարկաւոր է, փիլիսոփայութեամբ, բարձր աստուածաբանութեամբ, քան թէ յիմար վէճերով։ Եւ մի՛ վախենաք, այդ բաներով զբաղուող մարդը իր կրօնական և դաւանական համոզմունքներ երբէք չի փոխի, այլ յայտնի և աչկարայ կերպով պատկանելով մի որոշ դաւանութեան, կը պաշտպանէ մի և նոյն ժամանակ իր ազգային եկեղեցին՝—Լուսաւորչական եկեղեցին։

Ահա մեր ապագայ քահանան։ Ահա թէ ինչ պայմանների մէջ կը ցանկանայինք տեսնել մեր ապագայ քահանային։ Ի հարկէ մեր վերև յիշած քահանայութեան վերաբերեալ պայմանները չեն գործ դրվել և չեն գործ դրվում, եթէ ոչ մինչև հիմայ շատ համալսարանական երիտասարդներ կը տեսնէինք քահանայական արժանաւոր պաշտօնի մէջ։

Թէպէտ հաստատ կերպով անկարելի է ասել՝ թէ ինչ կը լինի, ինչ կը պատահի ապագայում, բայց հաւանական կերպով մարդ կարող է համոզված լինել մի բանում։ Եւ ահա մենք հաւատացած ենք, որ մենք չենք կարող մեր ցանկացած և ուզած քահանաներին տեսնել։ Ինչ եմ ասում։ Մեր էգուցվայ, գոնէ Թիֆլիսի, քահանաների կօնտինգէնտը արդէն պատրաստ է, արդէն կայ։—Այդ այն շարականներ երգող տիրացուներն են, որոնք բաղդ ունեցան վերևում յիշվելու։

Այդպէս ուրեմն մեր հայ ժողովուրդը, որ միշտ սիրում է լուռ մնալ, չը պահանջել իր իրաւունքները, չը պաշտպանել իր հասարակական շահերը, իր քահանային ինքը չընտրել, իր սեփականութիւնը ուրիշին վերաբերել՝ մեղաւոր կը լինի հասարակական կարծիքի առջև այնպիսի տգէտ հոգևորականութիւն — քահանայութիւն—պահպանելով ապագայի համար էլ։

Մենք կարծում ենք, որ այդ վնասակար վարմունքը մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ այն անձներին որոնց ձգտումները գեղեցիկ կերպով մեկնված էր մեր լրագրի 33-որդ համարում «ինչ է կղերականութիւն» յօդուածի մէջ։

Այս հասկանալի է, պարզ է ամեն մարդու համար, որ փորք ի չատէ լօգիկա ունէ գլխում։ Իսկ սեղմած ուղեղները և կղերականները միայն՝ թէ հոգևորական, թէ աշխարհական, թէ լրագրող և թէ խօսող, կը համարձակվեն մեր դէմ լինել, ոչ թէ միայն մեր հոգևորականութեան այժմեան անմխիթար և վնասակար դրութեան վերաբերութեամբ, այլ և մեր ապագայ քահանայի մասին։

Ցարոյ

ւատարիմ է մնում իր ազգութեանը, որովհետև կառուցած ունի իր հայրենիքից հազար վերստ հեռու մի եկեղեցի, թէև մոռացած և արհամարհում լինէր իր մայրենի լեզուն,—այդ տեսակ ազգ՝ ազգութիւն չէ, նա մինչև անգամ հասարակութիւն չէ,—այլ միայն մի աղանդ է...

Հրէաներն էլ ազգ չեն, այլ միայն մի աղանդ....

Այն ազգը, որ իր մէջ այնքան քիչ բարոյական սկզբունքներ և հիմունքներ ունի, որ ներելի է համարում ամեն տեսակ աններելի միջոցներով հարստանալը, այդ տեսակ հարստացած մարդուն բարձրացնում, հասարակութեան առաջին մարդ է համարում, պաշտում է,—փոխանակ նրանից երեսը դարձնելու, նրան հայ անուն կրելու անարժան համարելու, նրա ճակատին ամօթի դրօշմը դրօշմելու,—այդ տեսակ ազգ, ասում ենք, որի կենցաղավարութեան, կենսական հայեացքների ուղեցոյց չէ լինում խիստ բարոյականութիւնը,—այդ տեսակ ազգ կանհետանայ աշխարհիս երեսից....

Անբարոյական մարդիկ, անհատներ ամեն ազգութեան մէջ կան,—բայց եթէ դրեթէ ամբողջ ազգը նախանձով է նայում այն մարդու վրա, որ հարստացել է ամենակեղտոտ միջոցներով, համարում է նրան առաջին մարդ, պաշտում է նրան, երկրպագում է նրան, ներում է նրան իր անցեալը, անուանում է նրան ազգի բարերար, այն պատճառով որ այդ մարդը, ամենաաններելի միջոցներով հարստանալուց յետոյ, մի կողմից տոկոսով փողեր է տալիս օտար երկրում գլանեղված խաբեբայ ազգային վաճառականներին, միւս կողմից կեղծաւոր կերպով իրան ազգասէր է ձևացնում՝ գողացած փողից մի քանի աւելորդ կոպէկներ ազգային գործերի վրա նուիրելով,—այդ տեսակ ազգ, ցաւելով պէտք է ասենք, եթէ չը փոխէ իր ընթացքը, կարող է ապագայի համար, որպէս ազգային բարոյական միաւոր, որպէս մարդկութեան մի անհատ՝ կորած համարվել:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՔՈՒԹԱՅԻՍԻՑ

—

Օգոստոսի 29-ին

Հրէաները այն ազգն են կազմում, որ, հայերիս նման, շահասիրական նպատակներով, փող ժողովելու մտքով ցիր ու ցան են եղած աշխարհիս ամեն կողմերը, ամեն մասերը: Ուր է դրանց հայրենիքը, մի հարցնող լինի. դրա համար մի թէև անորոշ, բայց, կարծես խիկապէս հրէաների համար ասուած պատասխան կայ՝ ibi patria ubi bene: Ուր որ լաւ է, այսինքն ուր որ փող կայ, այնտեղ հրէայի հայրենիքն է: Հրէան կը հաշտուի բնութեան ամեն անյարմարութիւնների հետ, կենթարկուի առանց տրտնջալու կլիմայի ամեն փոփոխութիւններին, միայն թէ նրա վաճառականական գործերը լաւ ընթացք ունենան, միայն թէ ամեն մի իւր ձեռնարկած բանից շահ լինի, օգուտ լինի... Հազար ու մի ապացոյց, փաստ կարող են հաստատել իմ խօսքերիս ճշմարտութիւնը:

Իսրայէլի այդ հալածական որդիքը,—ինչպէս անուանեց նրանց մեր ներկայ գրողներից մինը,—այստեղ էլ են դրել իրանց բունը: Դրանք, ինչպէս երևում է, վաղուց պէտք է եկած, գաղթած լինեն այստեղ, որովհետև, իսպառ մոռացած իրանց մայրենի լեզուն, խօսում են վրացերէն, այն բնիկ ժողովրդի լեզուով, որ մի ժամանակ իբրև տիրապետող, ունեցել է իր ազդեցութիւնը հրէաների վրա: Մի ժամանակ եմ ասում, այո, որովհետև այժմ մինչև անգամ իրանք վրացիները, մանաւանդ դրանց բարձր դասակարգը—իշխանները—հասարակութեան մէջ, ժողովներում մեծ մասամբ ռուսերէն են խօսում: Ես չեմ կարող ճիշդ ասել, թէ քանի տուն կամ բնակիչ հրէաներ կան այստեղ, որովհետև վիճակագրական տեղեկութիւն հաղորդելը իմ նպատակից դուրս լինելով, ես չեմ հետաքրքրուել դրանով. միայն այսքանը գիտեմ և տեսնում եմ, որ քիչ չեն դրանք թւով, այնքան են որ, դրանց վերա նայելով, կարելի է մի որոշ գաղափար կազմել այդ ազգի յատկանիշների, նրա կենցաղավարութեան ու բնաւորութեան առանձնութիւնների վերա:

Ինչպէս ընդհանրապէս ընդունված է, այստեղի հրէաներին ևս հարուստ պէտք է հաշւել. և արդարև տեղոյս միւս ժողովրդի հետ համեմատելով դրանք բաւականին հարուստ են: Այդ հարստութեամբ նրանք պարտական են իրանց յատուկ մի ձեռնարկութեան. այդ ձեռնարկութիւնը վաճառականութիւնն է: Վաճառական է մեծից մինչև փոքրը. բայց ինչպիսի վաճառական է նա. ինչ ձևով է կատարում նա իր առուտուրը,—շատ սուր կերպով: Երբ դուք մտնէք մի պատկառելի վաճառականի մօտ, նորա խօսքը մէկ կը լինի ու ապրանքի գնահատելը մէկ: Հրէան տասը կոպէկի բանը մի մանէթ կը գնահատի և կամաց կամաց կիջեցնի: Զուգենալով գնողին (մուշտարուն) թողնել, որ սա դուրս գնի խանութից, նա կերդուի, կը հաւատացնի, որ իր ապրանքից լաւը, երկարատևը, արժանը ոչ մի տեղ չը կայ. մինչև այն ատեն, որ վերջապէս «կը սաղացնի» ապրանքը: Մարդ իր գործի պատճառով հրէաների կրպակների կարգից անցնելիս, ամօթից, ինչպէս ասում են, կարող է գետինը մտնել այդ մարդկանց ձանձրացուցիչ խօսքերի պատճառով: Կը տեսնէք, մինը իր խանութից «համեցէք» է անում, միւսը քիչ է մնում մարդու փէշերից, քղանցից բռնի, տանի իր խանութը, երրորդը առաջներդ է կտրում «ինչ էիք ցանկանում» ասելով: Բայց ի հարկէ չը պէտք է զարմանալ. սա էլ մի տեսակ վաճառականութիւն է...

Մի քանի խօսք հարկաւոր է ասել նաև նրանց ընտանեկան կեանքի վերաբերութեամբ: Որովհետև այս դէպքում գլխաւոր դեր խաղացողը կինն է, սորա համար իմ ուշադրութիւնը դարձնում եմ նրա վերա: Կարծիք չը կայ, որ նրա գրութենից, լաւ ու վատ կրթութիւնից՝ կախուած է ընտանիքի և միւս անդամների գրութիւնը, կրթութեան չափը. նրա մաքրութիւն սիրելուց հետևում է և միւսների մաքուր լինելը: Բաւական է միայն ասել, որ հրէուհին կրթութիւնից բոլորովին զուրկ է. նա տգէտ է. այդ տգիտութիւնից հետևապէս ծագում է նրա զաւակների թէ բարոյական և թէ մտաւոր զարգացման պակասութիւնը: Երեխան, մինչև որ նա իր հօրն աշխատակից լինելու անընդունակ է, իր հասակակիցների հետ փողոցներում տկլոր, ոտաբոբիկ խաղում, կռիւ գցում, հայհոյում է և անբարոյականութիւն է սովորում: Այդ բանը ամենևին չէ գրաւում հրէայ ծնողների ուշադրութիւնը: Հրէան ինչպէս իր զաւակներին է պահպանում, նրանց հագցնում, այնպէս էլ իր կնօջը: Հրէուհին ամբողջ տարին քուրձերի, հնոտիների մէջ է ման գալիս. կեղտոտութիւնը, որ, կարծես, ժառանգութիւն է դարձել սրանց, զզուանք է առաջացնում, անպատւում է մարդու տեսանելիքը. բայց ինչ է այս ախտոտութեան պատճառը, չէ՞ որ, ինչպէս սկզբում ասացի, այստեղի հրէաները հարուստ են, կարօտութիւն չեն զգում: Այս իմ կարծիքով չէ թէ աղքատութեան, այլ ժլատութեան նշան է: Տան ամեն ծանր աշխատութիւնները բարձած են կնօջ վերա՝ նա մայր (խիկապէս ծծմայր) է մի կողմից, միւս կողմից ծառայ է, աղախին է, լուացարար է (եթէ միայն լուացարարի հարկ կայ): Նրա համար կեանքի բաւականութիւն չը կայ. հասարակութեան մէջ մտնել չը կայ. զբօսարան մանգալ չը կայ. նրա բաւականութիւնը միայն այն է լինում, որ երբեմն շաբաթ կամ տօն օրերը փողոցներում իր նմանների հետ նստած, ոտքերը մեկնած, խօսում, ծիծաղում, սորա նորա վերա նայում, անցորդների վերա լաւ ու վատ նկատողութիւններ է անում: Իսկ մտէք դուք նրա տունը, փորձ փորձեցէք. մինչև անգամ ոտներդ ներս դնել տան գաւիթը անհնարին է. ցեխը (կլիման անձրևային լինելու պատճառով) ապականութիւնը թագաւորում է այդտեղ: Կարո՞ղ էիք արդեօք մտածել, երևակայել, որ հրէան ամեն աղբ, ապականութիւն թողնում է իր տեղը, իբրև բաժին, իբրև կերակուր խօզերի, որոնցից ամեն մի ընտանիք պահում է մի կամ երկու հատ:

Հ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Սեպտեմբերի 26-ին ժամը 8-ին երեկոյեան, Նորին կայսերական Բարձրութիւն Կովկասեան փոխարքան վերադարձաւ Թիֆլիս:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են՝ «Տեղիս հոգևոր դըպրոցի նորընտիր տեսուչ պ. Բեգնազարեանը և հոգաբարձուները մեծ ջանք են գործ դնում դպրոցիս դրութիւնը բարեկարգելու համար: Բայց դոցա ձեռքերը մասամբ կապված են, քանի որ հոգևոր իշխանութիւնը հարկաւոր զանազան աղբիւրները դպրոցին յատկացնելու հաւանութիւն չէ տուել: Մինչդեռ կրկնում ենք թէ՝ մարդիկ չունենք.... Ահա և մարդիկ կան, թոյլ տուէք, միջոց տուէք որ նրանք կարողանան գործել:»

—

Մեզ հաղորդում են ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ որ օգոստոսի 22-ին այդտեղի թատրոնասէրների խումբը մի հայերէն ներկայացումն տուեց:

—

ԱԳՈՒԼԻՍԻՑ մեզ գրում են և հետևեալը՝ «Այս ամառը մեր երկսեռ ուսումնարանները այցելեց արքունական տեսչի օգնական պ. Ղազար Աֆեանցը, որ մի ժամ մնաց օրիորդաց ուսումնարանում և կէս ժամ տղաների դպրոցում: Ցետոյ ճաշ վայելելուց յետոյ ուղևորվեցաւ դէպի Հին-Նախիջևան քաղաքը: Մի քանի ժամանակից յետոյ այցելեց մեր դպրոցները Երևանեան նահանգի թեմական տեսուչ Կարապետ վարդապետ Ալվազեանը: Նա մի քանի օր մնաց Ագուլիսում, ինքն քննեց աշակերտներին և աշակերտուհիներին և մի քանի կարևոր մանկավարժական խորհրդներ ուսումնարանի վարչութեանը տալուց յետոյ, թողեց Ագուլիսը:»

—

Այս կիրակի օր, հոկտեմբերի 3-ին, կը կատարվի ԹԻՖԼԻՍԻ արհեստաւորների ընկերութեան բացման հանդէսը:

—

«Тифл. Вѣстн.» լրագիրը հաղորդումէ որ թէ Թիֆլիսեան թէ Երևանեան նահանգի մէջ այս րոպէիս կան աւազակների հետևեալ խմբեր՝ Իսկանդէր աւազակի խումբը, որ բաղկացած է 10 մարդից, Քեօր-Իսմայէլի՝ 8 մարդից, և Միրզալի աւազակապետի խումբը 7 մարդից բաղկացած: Լրագիրը լսել է որ Թիւրքիայից մտան մեր երկիրը դարձեալ երկու խմբեր, որոնց որքանութիւնը դեռ ևս յայտնի չէ:

—

Լսումենք որ ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ գտնվող Տէր-Յակոբեանի ուսումնարանում հայ աշակերտներին արգելվումէ միմեանց մէջ խօսել հայերէն և թէև դասամիջոցներում երկու հայ երեխայ իրանց մէջ մի հայերէն խօսք ասացին, իսկոյն պատժվում են: Մենք լսեցինք այդ այնպիսի յարգելի աղբիւրներից որ իրաւունք չունենք չը հաւատալ: Իմացէք պարոն մանկավարժ Տէր-Յակոբեան, որ մենք ամենքս ցանկանում ենք որքան կարելի է լաւ իմանալ պետական լեզուն, մենք այդ մեր պարտաւորութիւնն ենք համարում, ցանկանում ենք իմանալ և օտար լեզուներ, բայց այդ չէ նշանակում որ մենք պէտք է մոռանանք մեր մայրենի լեզուն: Ես կարող եմ շատ լաւ իմանալ պետական լեզուն և նոյնքան լաւ իմանալ և իմ մայրենի լեզուն:

—

Ռուս լրագիրները հաղորդում են, որ մի քանի վաճառական մահմետականներ, որոնք եկել էին ՆԻԺՆԻ-ՆՕՎԳՈՐՈԴԻ տօնավաճառը ոչ թէ միայն յայտնում էին իրանց զայրացումը Թիւրքիայում քրիստոնեաների դէմ գործված բարբարոսութիւնների մասին, այլ և հաւաքեցին իրանց մէջ ու նուիրեցին յօգուտ սլաւօնացիների 200 րուբլից աւելի:—Մենք մեր կողմից պարտաւորութիւն ենք համարում յիշել որ և Թիֆլիսի Թուրքերից շատերը փող էին նուիրում յօգուտ սլաւօնացիների, Ալէքսանդրեան այգիում եղած զբօսմունքների ժամանակ:

—

Մեզ խնդրում են յայտնել որ հոկտեմբերի 2-ին ԹԻՖԼԻՍԻ թատրոնում կը լինի պ. Գրոպելլօի բէնէֆիս: Կը ներկայացնեն, «Րիգոլէտտօ» և «Լուսնահար հարս» օպերաների կտորներ, բացի սորանից օրիորդ Լուէ կերգէ «Դինօրա» օպէրայից յայտնի վալսը, իսկ պ. պ. Սակարդի և Գրոպելլօ միասին կերգեն «Րօբերտօ» օպէրայից մի դուէտ:

—

Սեպտեմբերի 19-ին ԹԻՖԼԻՍԻ Հավլաբարի Ս. Մարիամեան օրիորդաց դպրոցը կատարեց իր տարեդարձը: Տօնախմբութենից և ճառերից յետոյ եղաւ վիճակախաղ, որից գոյացաւ յօգուտ ուսումնարանի 137 րուբլ և 77 կոպէկ արդիւնք:

—

ԹԻՖԼԻՍԻ իտալական օպէրայի այս տարվայ սէզօնը երևումէ որ շատ աջող չը պէտքէ լինի: Առհասարակ թատրօնական դահլիճը գրեթէ դատարկ է լինում և միայն այն ներկայացումներ է յաճախում հասարակութիւնը, որոնց օրիորդ Լուէ մասնակցումէ: Օրինակ «Լուկրէցիա Բօրջիա» օպէրան շատ վատ էր գնում և մենք խորհուրդ կը տայինք մեր օպէրայի կառավարիչներին արձակել պ. Գրացիօզի երկրորդ բարիտօնին, որովհետև նա բոլորովին ձայն չունի.... Նա բոլորովին չէ երգում, այլ միայն խօսում է:

—

Այս օրերս մենք առիթ ունեցանք պ. Յ. Ս. Անանեանցից ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ կառուցված օրիորդաց դպրոցի շինութիւնը այցելել: Պարոնի եղբայր, Ա. Ս. Անանեանց այնքան բարի եղաւ, որ ինքն տարաւ մեզ և ցոյց տուեց բոլոր շինութիւնը, մի առ մի բացատրելով ընդարձակ և գեղեցիկ շինութեան իւրաքանչիւր սենեակի նշանակութիւնը: Այս տեսակ յարմար և փառաւոր ուսումնարանի շինութիւն չունի մեր օրիորդաց ուսումնարաններից ոչ մինը: Ուսումնարանը կանուանվի Ս. Մարիամեան ուսումնարան: Ունենալով այդ տեսակ շինութիւն, ունելով տարեկան յայտնի մի գումար օժանդակութիւն, որ խոստանում է հիմնադիրը,—ուսումնարանը չէ կարող չաջողվել: Այդ առաջին ուսումնարանը կը լինի մեզ մօտ, որ կը սկսէ իր գոյութիւնը նիւթապէս հաստատ ապահոված լինելով: Այցելելով այդ ուսումնարանը, մենք մտածեցինք՝ արդեօք լաւ չէր լինի, եթէ մեր արդէն եղած ուսումնարաններից մինը միանար այդ նոր ուսումնարանի հետ, փոխանակ որ իւրաքանչիւրը առանձին ապրելով, ամենքն էլ թոյլ լինէին, անհաստատ գոյութիւն ունենային: Մեր կարծիքով մեր այժմեան Ս. Մարիամեան օրիորդաց ուսումնարանը կարող էր միանալ այդ նոր ուսումնարանի հետ: Այդպիսով նա կը պահէր իր անունը: Բացի սորանից մեզ յայտնի է նրա հիմնադրի, հայր Խորէն Ստէփանէի բնաւորութիւնը, որ միշտ պատրաստ է զոհելու իր անձնական բաւականութիւնը ընդհանուրի օգուտի համար: Հայր Խորէնը կարող է իր պակասութիւններն ունենալ, ինչպէս ամեն մարդ, բայց ուրիշ կողմից գուցէ ոչ ոքին այնքան լաւ յայտնի չէ որքան մեզ, նրա կրած բոլոր նեղութիւններ և տանջանքներ, և մեզ յայտնի է նոյնպէս նրա անձնազոհ բնաւորութիւնը: Մենք կարծում ենք որ նա պատրաստ կը լինի զոհել իր հիմնադրի անունն անգամ, միացնել իր ուսումնարանը նոր Ս. Մարիամեան ուսումնարանին, գոհ լինելով որ իգական սեռի հայ սերունդը կը ստանայ հաստատ ուսում, հաստատ կրթութիւն մի ուսումնարանի մէջ որ ամեն կողմից՝ թէ գեղեցիկ շինութեան, թէ նիւթական միջոցների կողմից բոլորովին ապահոված կը լինի:

—

Այս անգամ պէտք է հաղորդենք մեր ընթերցողներին մի շատ ցաւալի լուր որ հասաւ մեզ ԱՍՏՐԱԽԱՆԻՑ: Օրիորդ Աշխէն Դոլգեան, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած էր հայ երեխաների կրթութեան, որ մի և նոյն ժամանակ ջերմ, ոգևորված հայուհու սիրով համակրում էր հայերի մտաւոր և բարոյական վերանորոգութեան գործին, վախճանեցաւ այս սեպտեմբերի 17-ին: Մեր ընթերցողները գիտեն, որ նա աշխատակցում էր և մեր լրագրին: Օրիորդը վախճանվեցաւ 26 տարեկան հասակում: Գրեթէ մինչև վերջին օրը նա շարունակում էր պարապել և հետաքրքրվել հայոց գրականութեամբ: Մեզ համար մեծ գին կունենար ձեռք բերել նրա սիրելի ձեռագիրները, եթէ այդ հնարաւոր կը լինէր, այդ բուն հայ աղջկայ, այդ վերին աստիճանի համակրական անձնաւորութեան հետ մեր հասարակութիւնը ծանօթացնելու համար:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐՔԻԱ

—

„Միջազգային հեռագրական ընկերութիւնը" հաղորդում է տեղական լրագիրներին որ սեպտեմբերի 18-ին 20,000 թուրքերի զօրքը 40 թնդանօթներով յարձակվեցաւ սերբիացիների վրա Գրեդլիանայի մօտ: Ճակատամարտը տևեց տասն և երկու ժամ և թուրքաց զօրքը մեծ կորուստ կրելուց յետոյ, յետ մղեցաւ: Սերբիական զօրքը պահպանեց իր դրութիւնը:—„Тифл. Вѣстн." լրագրին հեռագրով հաղորդումեն, որ Թիւրքիայի մինիստրների խորհուրդը չէ հրաժարվում եւրոպական պետութիւններից առաջարկված խաղաղական պայմանները ընդունելու, բայց մերժում է Բոսնիայի, Հերցեգովինայի և Բօլգարիայի համար առաջարկված ինքնագոյութիւնը և վճռեց մտցնել հաւասար և նոյնանման վերանորոգութիւնները ամբողջ պետութեան մէջ:—Վիէննայի գերմանական „Deutsche Zeitung" լրագիրը ստացել է հետևեալ թղթակցութիւն Կ. Պօլսից: „Բարբարոսութիւնները, որք կատարված են եղել թիւրքաց զինուորականների ձեռքով հայոց ազգաբնակութեան մէջ Եօզգադէ անուանված տեղում, յարուցին Կ. Պօլսի հայոց բնակիչների մէջ սաստիկ վրդովմունք: Անցեալ շաբաթ, մօտ 500 հայ մշակներ դիմեցին սրբ. պատրիարքին, պահանջելով որ իսկոյն ներկայացնէր սուլթանին մի բողոք մահմետականներից կատարված բարբարոսութիւնների դէմ: Բայց զգոյշ և վախկոտ պատրիարքը (Ներսէս) չէ համարձակվել այդ տեսակ փափուկ խնդրի մէջ վճռողական քայլն անելու, թողնելով ժողովրդին բ. Դրան հետ անմիջական գործ ունենալու միջոցը: Վրդովված հայերը, մերժում ստանալով իրանց հովւից, որից նոքա օգնութիւն էին սպասում, դիմեցին հետևեալ օրը, նշանաւոր թւով ուղղակի բարձր Դրանը և սկսեցին բաւականութիւն պահանջել, սպառնալով որ եթէ նրանց խնդիրքը չը կատարվի, հայերը կապստամբվեն: Մեծ վեզիրը խոստացաւ բողոքող ամբոխին քննել գործը, բայց յետոյ ոչինչ կարգադրութիւն չարաւ և իր խօսքը չը կատարեց: Այն ժամանակ հայերը որոնց համբերութիւնը հատել էր, աղմուկով և աւելի մեծ թւով դիմեցին բ.

Դրանը, և յայտնեցին, որ եթէ երկու օրից յետոյ յանցաւորները պատժված չեն լինի, իսկ զոհերը չեն ստանայ պահանջած բաւականութիւն, հայերը ստիպված կը լինեն իրանք պաշտպանել իրանց անձն ու իրաւունքները: Թիւրքաց ակրութիւնը սաստիկ գրգռված և անհանգիստ է այդ անցքի պատճառով և նրա ունեցած երկիւղը հայերի շարժման մասին ունի այն պատճառով էլ հաւանական հիմքեր, որ ինչպէս հաղորդում են, Էրզրումի կողմն էլ պատահեցան մի քանի անախորժ անցքեր և կատարվեցան Թուրքերի կողմից բարբարոսութիւններ, այնպէս որ այնտեղի հայ ժողովուրդը, որ միշտ խաղաղասէր է եղել, այժմ սաստիկ յուզմունքի մէջ է գտնվում:— Միւս կողմից փարիզի „Le Temps" լրագրի Կ. Պօլսի Թղթակիցը սեպտեմ. 19-ից գրում է նոյն անցքի մասին և հետևեալը՝ „Եթէ Աբդուլ-Համիդը տոկուն ու անդրդուելի բնաւորութեան տէր մարդ է, կարող է մասամբ վերանորոգել Տաճկաստանի կառավարութեան պակասութիւնները: Բայց այս շատ դժուար է նրա համար: Իւրաքանչիւր րոպէին նոր, ցաւալի պատահարներ են առաջ գալիս և այդպիսով աւելի բարդվում է գործը: Այսօր բոլոր համայնքից աւելի ճընշված և աւելի համբերութեամբ բռնակալ լուծը տանող հայոց ազգն է, որ բողոքում է մի շատ իրաւացի պատճառի համար: Փոքր-Ասիայի Չէրմեզկեզե, Եօզղատ գիւղաքաղաքներում և Մալաթիայ քաղաքում տաճկական զօրքը յարձակվելով հայոց տների վրա, սպանել է բաւական թւով խաղաղ կեանքով ապրող հայերին, բռնաբարել է նրանց կանանց ու աղջիկներին, իսկ քահանաներին անպատվել է: Այդ կառավարութեան մարդիկը — զինուորները — կապել են մի շան վզին խաչը և յաղթական կերպով ման են ածել քաղաքի միջով: Դորանից յետոյ խեղճ քահանաներին գաւազանների հարուածներով ստիպել են նմանվել աղտեղի գազանի ձայնին: Այստեղ Կ. Պօլսում հայերը այդ մասին սաստիկ վրդոված են: Կիրակի օրը հայերը մօտ երկու հազար հոգի դիմեցին խմբով Բարձր. Դուռը բողոքելու համար: Մեծ վէզիրը բաւականացուցիչ խօսքերով հանգստացրեց ամբոխին: Եւ Թէպէտ մի փոքր հանգստացան և աղաղակեցին „կեցցէ սուլթան," բայց այնու ամենայնիւ լաւ գիտենալով որ այդ խոստմունքը դեռ փաստ չէ, իսկոյն հրաւիրեցին հայերը իրանց պատրիարք Ներսէսին գործ յաջողեցնել Բարձր Դրան մօտ: Պէտք է ասել որ այստեղի հայերը մինչև անգամ վատ աչքով են նայում իրանց պատրիարքին, որովհետև շատ ժամանակ չէ, որ այդ սրբազանը մի անների շրջաբերական հրատարակեց ասելով, թէ հայերը լաւ դրութեան մէջ են Տաճկաստանում և թէ Թիւրքաց ու հայոց օգուտները նոյն են...Վերոյիշեալ կատաղած ամբոխին Թէպէտ խաղաղացրեց „Օրաթերթ" արգելված լրագրի երիտասարդ խմբագիրն էլ իր ճարտար խօսքերով, բայց այդ վրդոված հայերը երկրորդ անգամ գնացին և դիմեցին բարձր Դրանը: Մեծ վէզիրը նորոգեց, կրկնեց իր խոստմունքը,— բայց ժողովուրդը էլ „կեցցէ" չասեց սուլթանին, այլ լռութեամբ հեռացաւ: Շատ կարելի է որ Ներսէս պատրիարքը եռանդով աշխատէ բարձր. Դրան առջև մի օրինաւոր հետևանքին հասնելու և եթէ բաւականութիւն չը ստանայ կառավարութենից, երևի կը տայ իր հրաժարականը: Ահա դարձեալ մի սև կէտ հօրիզօնի վրա:"

ԱՆԱՏՕԼԻԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԸ

„Լսէք հայեր, և բոլոր աշխարհն ալ թող լսէ:

Եօզկատու մէջ կանոնաւոր և անկանոն զօրքեր կը գումարուին պատերազմի երթալու՝ և եթէ հնար է՝ աւարառութիւն անելու համար, բայց իրենց քաջագործութիւնն հայոց վրա կը փորձեն. խանութպաններէն բռնի ապրանք կառնեն և քրիստոնեայները այն աստիճան աչաբեկ կընեն որ խեղճերը վտանգէն գլուխները ազատելու համար ձայն անգամ հանելու չեն համարձակիր:

Թուրքաց մանչերը վարժարան երթևեկող քրիստոնեայ տղայոց այլ և այլ նեղութիւններ կուտան:

Քրիստոնեայք առ ահի խանութներնին կը գոցեն և օրերով տներէն դուրս չեն ելներ:

Եօզկատու մօտ Սարը-Համզա բռնած գիւղը 40 տուն հայ բնակիչներ կան, 300 րէտիֆ զօրքեր այն գիւղն երթալով այնպիսի չարիք կը գործեն՝ որ զգայուն մարդիկ առանց լալու չեն կրնար լսել. ասոնք բոլոր տներուն մէջ բաժնուելով, կսկսին աղաղակել „օլան քեաֆիրլէր, տէ եալլան չափուք, պիլէ պաքլավա վէ զայրիհում հազըրլայըն, եօզսա սիզի քեսէրիզ". գիւղին երիկ մարդիկը կը փախչնեն, տուներուն չորս կողմը փնտռելով գըտածնին իւղ, մեղր, և այլն կառնեն՝ և կիներն ու աղջիկները քարշելով ու ծեծելով կը ստիպեն որ իրենց ուզած ուտելիքներն անմիջապէս պատրաստեն. հարկ չէ ըսել թէ այդ կանանց ու աղջկանց պատիւն ու համեստութիւնն ինչ բռնաբարութեանց ենթակայ եղաւ:

Նոյն գիւղի բնակիչ գեղեցիկ աղջիկ մը ըստ սովորութեան իւր հօրը հետ արտը գտնուած ատեն, քանի մը զօրք վրայ հասնելով հօրը ձեռքն ու ոտքը կը կապեն և աղջկան ձեռքի մատներն յափշտակելէ զկնի՝ կսկսին խեղճին վրայ իրենց գազանական կիրքն յագեցնելու. բարեբաղդաբար աղջկան աղաղակներն անկէ անցնող ուրիշ քանի մը Թրքաց ականջն հասնելով կուգան կազատեն զլնքն ու հայրը. այս թշուառներն երկրորդ անգամ ձեռք չիյնալու համար լեռները կը փախչին:

Դարձեալ, Կարապետ Դաւիթեան անուն հայու մը կնոջ գեղեցիկ ըլլալն իմանալով, քանի մը զօրքեր նոյն Կարապետին տանը երդիքէն վար կիջնեն և.....

35 զինուոր տուն մը կը մտնեն իբրև հիւր. ութ մեծ ափսէ պաքլավա բռնի եփել կուտան:

Բողոքական Էգնա անուն հայուն տունը 35 զինուոր կը մտնեն, 45 ղրշնոց այծ մը ու 45 ղրշի մեղր բռնի առնել կուտան, և ի վերջոյ այնպէս սաստիկ կը գանակոծեն զինքն՝ որ խեղճը 15 օր հիւանդ պառկելէ զկնի, դեռ չէ առողջացեր:

Թրքի մը տուն հիւր եղող զօրքեր նոյն գիւղին Տէր-Յարութիւն քահանայն դուչեր և „հիմա մեզի երկու կեավուր հարսեր պիտի բերես" ըսելով սպառնալեք ըրեր են, բայց տանուտէրն արգելեր է զերենք ու քահանայն ալ թող տուեր է:

Դարձեալ, զօրքերն յիշեալ գիւղին հաւերն ու աքաղաղները մորթելէ զատ, փեթակներու մէջ գտնուած մեղրը կերեր ու մեղուները փախուցեր են:

Յիշեալ զօրքերը մեկնելու ատեննին գիւղացւոց մեկ մասը սաստիկ գանակոծելէ յետոյ՝ բռնի ստորագրել տուեր են նոյն գիւղացւոց՝ որ իբր թէ զօրաց իւրաքանչիւրն իւր կերածին փոխարէն 60-ական փարայ վճարած է իրենց:

Ճանբայ ելած ատեննին եօթն զոյգ եզն եօթն սայլի կը լծեն, իրենք ալ մէջը նստելով մնացեալներն ալ գիւղին քսան էշերու վրայ հեծնելով օրուան մը ճանբայ կերթան, բոլոր զէնքերնին ալ առաջնորդ եկող երկու հայ երիտասարդաց կռնակը կուտան և այն աստիճան կը ծեծեն զերենք, որ մէկը բոլորովին ուժէ իյնալով կիսամեռ կը մնայ ճանբան: Ի վերադարձին այս երկու խեղճերուն երևոյթը շատերուն լացը շարժեր է:

Զօրքերն իրենց քաջագործութիւնը դեռ չեն լմնցուցած: Ասոնք կը հրամայեն իրենց այդ երկու առաջնորդ հայերուն որ զռան, և երբ իրենց այս հրամանը կը կատարուի, կը ստիպեն որ հաչեն. վերջն ալ՝ շուներն ինչու հոս ժողվեցիք, ըսելով, կը ծեծեն զերենք:

Ճանբան երթալու ատեն դէմերնին ելողներուն ոտից ամանները կը յափշտակեն և ունեցածնին կը կողոպտեն:

Թշուառ գիւղացիք քանի մը տեղ դիմելով բողոքեր են, բայց կամ վռնտեր են, կամ իրենց բողոքն անլսելի մնացեր է:

Այս քստմնելի անգթութեանց վրայ, զոր «Մանզումէի» մէջ կարդացին, հատ մալ մենք կաւելցնենք:

Սիվրի-Հիսարի մէջ պատահած հրդեհը գրեցինք արդէն. մեզ կը պատմեն թէ տեղւոյն գայմագամը լսելով որ հայոց տներն այրելով մոխիր դառնալու վրայ են, անփոյթ մնալով տեղէն անգամ չը շարժիր. միջոցը 18 ժամ կանցնի, հրդեհը կը շարունակէ, և անգութ գայմագամն ուրախ կըլլայ կեավուրներու թշուառութեանը վրայ. հազիւ իւր մարդիկը կիմացնեն թէ մահմետականաց տուներն այրուելու սկսեր են, և վերջապէս խօնախէն դուրս կը հանեն զինքը....

Ինչ պիտի ընենք, արենակից եղբայրներ:

Այս հարստահարութիւնք փոխանակ օր ըստ օրէ նուազելու, կը սաստկանան. մեր քրիստոնեայ լինելն յանցանք եղած է մեզ. մեր աշխատութեան արդեանց մեծ մասը տէրութեան կը վճարենք, բնաւ գլխու ցաւ չենք պատճառեր և ահա մեր եկեղեցւոյ պաշտօնեաները, մեր կանայքը, մեր զաւակունքը, և մեք իսկ աշխարհի առջև խայտառակ ենք եղեր. ոչ Իսրայէլի եգիպտական գերութիւնը, ոչ Պոլկարաց կրած չարչարանքն չեն կրնար մեր Անատոլուի արենակիցներուն քաշած տառապանաց հետ բաղդատուիլ:

Եւրոպայի կառավարութիւնք, Թուրքիոյ տարաբաղդ քրիստոնէից վիճակը բարւոքելու ձեռնարկած են, թող հաճին հայոց եղկելի վիճակն ալ նկատողութեան առնուլ, մարդասիրական ու քրիստոնէական պարտք մը կատարելու համար՝ բաւական չէ միայն Թուրքիոյ եւրոպական մասին ժողովրդոց բարեկեցութիւնն ապահովել, ատեն Անատոլուի մէջ ալ միլիօնաւոր հայեր կան, անոնք ալ յանուն քրիստոնէութեան չարչարուելու վրայ են:

Թուրք թերթերը թող մէկ կողմէն իրենց ժողովրդեան մոլեռանդութիւնը գրգռեն, և միւս կողմէն այս անգութ բարբարոսութեանց առջև զաքարիական լռութիւն պահեն. մենք կը սպասենք որ Բ. Դուռն ի շնորհս հայոց դարաւոր ու հաւատարիմ հպատակութեան ներկայ կարէքը մի անգամ ընդ միշտ խափանէ, ինչ միջոցաւ որ ալ կարելի ըլլայ. քանզի այժմէն բազմաթիւ հայ ընտանիք Ռուսաստան գաղթել սկսած են և հաւանական է թէ Անատոլուի այլ և այլ կողմերէն ալ գաղթականութիւններ սկսին. Ճշմարիտ չէ արդեօք ըսելը թէ Թուրք ժողովրդեան թշնամին նոյն իսկ իւր մէջ փնտռելու է:"

(Օրաթերթ Մասիս)

ՆԱՄԱԿ Կ. ՊՕԼՍԻՑ

Սեպտեմբերի 4-ին

Եթէ հայերը փոքր ի շատէ լաւ դրութեան մէջ են Թիւրքիայում,—այդ միայն Կ. Պօլսումն է, որովհետև դա աւելի եւրոպական քաղաքի նման է և բնակեցրած է բաւական մեծ թւով եւրոպացիների։ Բայց և այստեղ հայերը շատ ապահովված չեն։ Ինչ նշանակութիւն ունի այդպէս անուանված հայոց սահմանադրութիւնը, եթէ դեռ սլավօնական պատերազմից շատ առաջ այդ սահմանադրութիւնը ոչինչ ոյժ և նշանակութիւն չունէր։ Հայը թէ անձնական ապահովութեան կողմից, թէ նիւթապէս, թէ որպէս պետութեան քաղաքացի օրէնքների կողմից այնքան քիչ ապահոված է, որ վաղուց է արդէն Կ. Պօլսի հայերը այստեղ բնակվելով ձգտում են օտար հպատակութիւնն ընդունել։ Իւրաքանչիւր հայի համար, որ իր անձը, ընտանիքը, կարողութիւնը ապահովացնել էր ուզում, կատարեալ խաղաղութեան ժամանակն էլ, մնում էր միայն մի ելք՝ օտար պետութեան հպատակութիւնն ընդունել։ Այդ է պատճառը որ այնքան շատ են մեզանում երբէք Կ. Պօլսից չը դուրս եկած, Ռուսաստանում չեղած և ռուսերէն մի խօսք չիմացող զանազան Մարկօսօֆներ, Սարգիսօֆներ և այլ ռուս վերջաւորութիւնները կրող ազգանուններ ունեցող ռուսահպատակ Պօլսեցի հայեր, կամ անգլիահպատակ, ամերիկահպատակ հայեր։ Զանազան բթամիտներ ասում են՝ Թիւրքիայի հայերի դրութիւնը աւելի լաւ է քան թէ այլ պետութիւններում... այո, պատասխանում ենք մենք, Թիւրքիայի հայերի, որոնք ուրիշ պետութեան հպատակութիւն են ընդունել, դրութիւնը շատ լաւ է, որովհետև նրանք այսպիսով ազատվում են Թիւրքաց պետութեան կամայականութեանից և պաշտպանութիւն են գտնում օտար պետութիւնների դեսպանատներում։ Մենք անդադար լսում ենք որ հայոց եկեղեցին շատ լաւ դրութեան մէջն է Թիւրքիայում, բայց գիտեն արդեօք այս տեսակ միտք յայտնողները որ հայոց եկեղեցին Թիւրքիայում չունի մինչև անգամ անշարժ կայքի իրաւունքը և եթէ մի եկեղեցի այստեղ ունի հող կամ տուն, այդ կալուածները պէտք է մասնաւոր մարդու անունով գրվեն, որովհետև ինքն եկեղեցին անշարժ կայք ունենալ իրաւունք չունի։ Այդպիսով շատ անգամ մասնաւոր անբարեխիղճ մարդիկ, որոնց անունով գրված է կալվածքը, սեփականացնում են իրանց եկեղեցական անշարժ կայքերը։ Իսկ անձնական ապահովութիւնը ինչ դրութեան մէջն է, ընթերցողը կարող է հետևանքներ դուրս բերել այն իրողութիւններից, որ ոչ թէ միայն Թուրք մոլեռանդ ամբոխը խաղաղութեան ժամանակն էլ արհամարհանքով է վարվում քրիստոնեայի հետ, երբ չը կայ առիթ մահմետական մոլեռանդութեան յուզմունքներին, բայց և կարգի և օրէնքի ներկայացուցիչները, Թիւրքաց սօլդատները Կ. Պօլսի փողոցներում շատ անգամ յարձակվում են խաղաղ բնակիչների վրա, կողոպտում և սպանում են, կամ կանանց բռնաբարում.... Ինչ ապահովութիւն կարող են ունենալ քրիստոնեաները այն երկրում որտեղ իրանք կարգի և օրէնքի ներկայացուցիչները, զօրքը պատրաստ է աւազակութիւն անել պետութեան մայրաքաղաքում։ Մինչև անգամ այստեղի հայոց լրագիրները՝ որոնց շատ չեն թոյլ տալիս գրելու, լի էին միշտ փոքր լուրերով թէ՝ այս ինչ թաղում մի զինուորական մտնելով այս ինչ տուն, բռնաբարել է այս ինչ կնոջ, թաղի այս ինչ փողոցում մի այլ Թուրք սօլդատ վիրաւորել է այս ինչ քրիստոնեային... և այլն։ Դեռ պատերազմից առաջ ես յիշում եմ այն անցքը որ Նուբար-Շահնազարեանի դպրոցի երկու պատանիներ ցերեկով անցնում էին Կ. Պօլսի ամենայաճախած փողոցներից մինում, յանկարծ նրանց վրա յարձակվում են զինուորականներ,—ինչ նպատակով յայտնի չէ,—երիտասարդները սկսում են պաշտպանվել, աղաղակել, զինուորականներից մինը ընդդիմադրող աշակերտներից մինին խանչալով վիրաւորում է, բայց բաղդաւորապէս անցնողները հաւաքվում են և սօլդատները փախչում են, տանելով երիտասարդների գըլխարկները և զգեստները...Դեռ պատերազմից առաջ, երբ ասում ենք առիթ չը կար մոլեռանդութեան յուզմունքներին, թէ Կ. Պօլսի, թէ Թիւրքիայի այլ քաղաքների մահմետական թաղերում քրիստոնեաները իրաւունք չունէին զեռեղվել և եթէ այդ թաղերից մինի փողոցով պատահմամբ անցնելիս է լինում մի քրիստոնեայ և կամ ճանապարհ չի տայ պատահող մահմետականին, կամ ակամայ կը դիպչի նրան անցնելու ժամանակ, նա հաւաստի կարող է լինել որ կը լսէ իսկոյն՝ «չան-օղլի գեաուր» Թուրքերէն խօսքը մահմետականի բերանից և ոչինչ հնարք չունէ գնալ դատարանը, կրած վիրաւորանքի մասին գանգատվելու համար....

Ասում են որ հայոց լրագրութիւնը ունի այստեղ ազատութիւն դատողութիւն անելու, գրելու... այդ ազատութիւնը մենք տեսանք այժմ, երբ «Թատրօն» լրագիրը Ներսէս պատրիարքի դէմ գրած մի շատ քաղաքավարի յօդվածի համար արգելվեցաւ։ Կառավարչական և տնտեսական հարցերն էլ յարուցանել երբէք անկարող է եղել մեր լրագրութիւնը։ Կարելի է խօսել քաղաքային վարչութեան վրա և նրան քննադատել,—ոչ։ Կարելի է քննադատել պետական բանկի ֆինանսական գործունէութիւնը և առաջարկել մտքերը,—ոչ, որովհետև նա պետական բանկ է։ Կարելի է գրել և պակասութիւնները ցոյց տալ Կ. Պօլսի մէջ երթևեկութիւն անող շոգենաւերի ընկերութեան, նորա վատ կառավարութեան, վերցվող թանգ գների, անկանոն երթևեկութեան մասին, կամ նաւահանգիստներում փոքր ի շատէ յարմար կայարանների չլինելու անհրաժեշտութեան մասին,—ոչ, որովհետև այդ ընկերութեան արդիւնքը ընծայված է Սուլթանի այս կամ այն ազգականին, այս կամ այն սիրելի բարձր պաշտօնեային։ Նոյնպէս և այլ տնտեսական հարցերը՝ հանքի բովագործութիւնը, ճանապարհների չլինութիւնը և այլն... որովհետև ամենայն բան Թիւրքիայում տէրութեան արտօնութեան և մենավաճառութեան սկզբունքի վրա է հիմնված, կամ յանձնված է մի որ և է նշանակութիւն ունեցող բարձր պաշտօնեայի ձեռքը, ընծայած կամ կապալով տուած է առանց հասարակական կօնտրօլի, վերահասութեան իրաւունքի....

Այժմ կը հաղորդեմ ձեզ վերջին անցքերի վրա, որոնք պատահեցան Անատօլիայի մէջ գտնվող Եօզկատէ հայերի հետ։ Բայց փոխանակ իմ սեփական խօսքերով պատմելու, ուղարկում եմ ձեր լրագրի ընթերցողների համար «Օրաթերթ Մասիս» լրագրից օրինակած յօդվածը որի պատճառով այդ թերթը այս օրերս արգելվեցաւ տէրութեան հրամանով։

Կարդալով այդ յօդվածը ձեր ընթերցողները կը տեսնեն թէ Թիւրքիայի մէջ այնու ամենայնիւ կան քաջասիրտ խմբագիրներ, և ժողովուրդը, որ բողոքել է Նորերումս նշանաւոր թւով Թուրքերից գործված բարբարոսութիւնների դէմ, զուրկ չէ ազգային զգացմունքից։ Ուրեմն դեռ չը յուսահատվենք Թիւրքիայի հայերի վրա և նրանց ազգասիրութեան վրա....

Նոքա որոնք պիտի կարդան Եօզկատի հարստահարութիւնների սրտաճմլիկ պատմութիւնը պիտի տեսնեն, թէ որքան իրաւունք ունէր պ. Մինաս Չէրազ «Գրականական փորձեր» գրքի հեղինակը, երբ Կ. Պօլսի ֆրանսիական թերթերից մինի մէջ մի յօդված հրատարակելով, յայտարարում էր թէ հայը բօլգարացւոց տասնապատիկ աւելի պատճառներ ունի գանգատի։ Բօլգարացին հարստահարվում է երբ ապստամբվում է, իսկ հայը հարստահարվում է ամեն վայրկեան՝ ահա տարբերութիւնը։

Ձեր երկրի պաղարիւն ընդդիմախօս սահմանափակ ուղեղները այս իրողութիւնները լսելուց յետոյ, արդեօք պիտի համոզվին թէ Թուրքաց լուծը այլ ևս անտանելի է հայի համար....

Երևի կարդացած կը լինէք, որ օգոստոսի 26-ին կատարվեցաւ Համիդ II-ի նոր սուլթանի սրակապի հանդէսը, որում մասնակցեցան քաղաքային և զինուորական պաշտօնեաները և բազմաթիւ մահմետական կրօնաւորներ։ Այստեղ յայտնի է թէ Նոր սուլթանը չափազանց կրօնամոլ է։ Այն օրը որ նա հրատարակվեցաւ Մուրադ V-ի յաջորդ, իր առաջին գործը եղաւ երթալ ՚աղօթել

էյուպի մզկիթի մէջ, որ համարվում է Թուրքերի մէջ առաջնակարգ մզկիթներից մին և ուր ոչ մի քրիստոնեայ իրաւունք չունի ոտը կոխելու։ Այնուհետև, գրեթէ ամեն օր սուլթանը գնում է երքաի չէրիֆ Մահմէդի հագուստին երկրպագութիւն տալու համար։ Արդեօք եթէ կրօնամոլութիւնը կը տիրէ ամբողջ կառավարութեանը և պետական բարձր շրջանները, ինչ կարելի է սպասել այդ տեսակ կառավարութենից խեղճ հայերի համար.... Մինթէ մահմետական կրօնի ազդեցութիւնը պիտի աճէ և ուրեմն պիտի աճեն և հայ ժողովրդի աղէտները....

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Եւրոպական լրագիրները հաղորդում են որ Հայաստանում Երզրումի կողմը Թուրքաց կանոնաւոր զօրքը կոտորեց մօտ 600 հայեր և սրանց Թւում և մի քանի մահմետականներ, որոնք ուզեցին պաշտպանել խեղճ հայերին։ Մինթէ այժմ էլ մեր Թուրքասէր լրագիրները կը շարունակեն հաստատել որ հայերի դրութիւնը Թիւրքիայում շատ բաղդաւոր է։

—«Тифл. Вѣстн.» լրագրին հեռագրով հաղորդում են իբր Թէ եւրոպական շրջաններում լսվում է որ Աւստրիա, Ռուսիա և Գերմանիա համաձայնվեցան ներկայացնել Օսմանեան տէրութեան վճռողական պայմաններ, յայտնելով, որ եթէ Բ. Դուռը վեց օրվայ մէջ չի ընդունի Բէրլինի մեմորանդում, այն ժամանակ ռուսաց զօրքը կը մտնի Բոլգարիա, աւստրիականը՝ Բոսնիա և Հերցեգովինա և դուրս կը գան այդ երկիրներից ոչ առաջ քան Թէ Թիւրքիայից խոստացած վերանորոգութիւնները կը դառնան կատարված իրողութիւններ։ Այդ ուլտիմատումի հետ համաձայն են Ֆրանսիա և Անգլիա։

—Բերլինի կիսապաշտօնական լրագիրները ընդդէմ են եւրոպական կօնգրէսի գումարելուն, արևելեան հարցը վճռելու համար։

—«Times» լրագիրը հրատարակել է լօրդ Րօսսէլի մի նամակ, որի մէջ անգլիացի քաղաքագէտը ասում է Թէ նա ցանկանում է Օսմանեան պետութեան մէջ վերանորոգութիւնների մտցնելը և ոչ Թէ Ռուսաստանի տիրապետութիւնը Կ. Պօլսում։

—Սեպտեմբերի 19-ին բացվեցաւ Փարիզում մշակների ժողովը որին գումարեց սօցիալիստների կուսակցութիւնը։ Ժողովի վիճաբանութեան առարկաներ սրանք էին՝ կանանց աշխատանք, ուսում և մասնագիտական արուեստագործական կրթութիւն, պրօլէտարիատի անմիջական ներկայացումն պարլամենտում, սպառողական և կրեդիտական ընկերակցութիւններ, երկրագործական ընկերակցութիւններ և այլն։

—Հռոմից հաղորդում են որ Թիւրքիան ուղարկել է Հռոմի պապին մի ծրագիր որի մէջ առաջարկում է սահմանել Վատիկանի և Թիւրքաց տէրութեան մէջ սրոչ յարաբերութիւնները հայ-կաթօլիկ եկեղեցու վերաբերութեամբ և որի մէջ խոստանում է հայ-կաթօլիկ եկեղեցուն՝ դաւանութեան կատարեալ ազատութիւնը։

«ՄՇԱԿԻ» ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

ԵՐԵՒԱՆ։ Ա. Տ. Վ. Շնորհակալութեամբ ստացանք 75 րուբլ։

ԵՐԵՒԱՆ։ Ց. Տ. Գ. Ստացանք Ագուլիսի բաժանորդների փողերը։

ГУАРАНА

ГРИМО И КОМП., АПТЕКАРЕЙ ВЪ ПАРИЖѢ.

Средство это, происходящее изъ Бразиліи, извѣстно подъ названіемъ Гуарана или Пауллинія и употребляется по предписанію врачей противъ мигреня и невралгіи.

Продается въ коробкахъ, содержащихъ каждая двѣнадцать пріёмовъ и каждый пріёмъ снабженъ подписью Grimault et Ce. Требовать настоящую Гуарану Гримо и K^o, потому что есть много поддѣлокъ.

ГЛИКОНИНОВОЕ МЫЛО СИШЕЛЬ

Большая медаль за заслуги

8, RUE VIVIENNE, 8

PARIS

Большая медаль за заслуги

На всемірной выставкѣ въ Вѣнѣ. На всемірной выставкѣ въ Вѣнѣ.

Мыла, носящія названіе глицериновыхъ, вообще несодержатъ въ себѣ ни малѣйшаго слѣда этого вещества, и единственно въ гликониновомъ мылѣ Сишель можно найти это основаніе.

Г. Сишель привилегированымъ способомъ достигъ соединенія глицерины съ яичнымъ желткомъ, изъ чего приготовленное мыло придаетъ кожѣ бѣлизну, бархатистую нѣжность и эластичность, вслѣдствіе чего оно превосходитъ всѣ до сихъ поръ изобрѣтенныя мыла.

Это чрезычайно душистое мыло, вошло во всеобщее употребленіе въ элегантномъ свѣтѣ, и вслѣдствіе своихъ несравненныхъ гигіеническихъ свойствъ рекомендуемо всѣми парижскими врачами.

Тифлисъ, Егору Шавердянцу, въ столярной фабрикѣ Ф. Зетцера въ Колоніи.

Ս. ՍԱՐԱՖԵԱՆ պատիւ ունի ծանուցանել ԹԻՖԼԻՍԻ հասարակութեանը, որ ՖՐԱՆՍԻԵՐԷՆ լեզուի և ՏՈՄԱՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ դասեր է տալիս մի դիւրիմաց եղանակով, որ յոյս ունի Թէ ուսանողները բոլորովին գոհ պիտի լինեն։ Ցանկացողների համար պատրաստ է իրանց տունը երԹալ։ Հասցէն՝ Ծովիանովի տանը, Դվօրցովի փողոցում, վերի յարկ, Թիւ 12։

3 (4)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Encore 2 pensionaires peuvent etre reçus chez un professeur (philologue), Conversation française et allemande.

КАРЛЪ РОТЪ.

На Головинскомъ проспектѣ, между Каргановской улицей и Водовозной, № 7 Новый домъ парикмахера Пьера.

1 (3)

Արական գիմնազիայի 8-որդ դասատան մի ԱՇԱԿԵՐՏ և իգական գիմնազիայի 8-որդ դասատան մի ԱՇԱԿԵՐՏՈՒՀԻ կամենում են մասնաւոր ԴԱՍԵՐ տալ և նոյնպէս երեխաների հետ կրկնութիւններ անել, պատրաստելով նրանց ուսումնարանների մէջ մտնելուն։ Հասցէն կարելի է իմանալ «Մշակի» խմբագրատան մէջ։

ХРѢНОВЫЙ ІОДИСТЫЙ СИРОПЪ

SIROP DE RAIFORT IODÉ DE GRIMAULT ET C^E.

Средство это содержитъ въ себѣ іодъ въ соединеніи съ сокомъ противу цинготныхъ растеній : хрѣна, ложечной травы и крессона. Предписывается врачами лимфатическимъ и золотушнымъ дѣтямъ вмѣсто трескового жира. Каждый флаконъ, изъ зеленаго стекла, имѣетъ вытисненныя слова : Sirop iodé de Grimault et Ce, а равно и подпись ихъ вокругъ горлышка. — Продается во всѣхъ аптекахъ Россіи.

КАПСЮЛИ ИЗЪ МАТИКО

АПТЕКАРЯ ГРИМО И К^о. ВЪ ПАРИЖѢ

Эти капсюли приготовляются изъ эфирнаго масла матико и копайскаго бальзама. Онѣ покрыты клейковинною оболочкою и потому не имѣютъ ни запаха ни вкуса. Употребляются противъ гонореи. Каждый флаконъ квадратной формы имѣетъ вокругъ горлышка подпись Grimault et Ce. — Продаются во всѣхъ аптекахъ Россіи. Избѣгать поддѣлокъ.

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ Վ. ՕԼՖՍՕՆ

Բժշկում է ԱՏԱՄՆԵՐԻ և ծնօտի ցաւերը, պլոմբում է փտած ատամները ամենանոր միջոցով, որ հնարված է յայտնի Լանգդէրֆ բժշկապետից և կատարում է ամեն տեսակ օպերացիաներ ատամների վերաբերութեամբ։ Դնում է չափաւոր գներով ԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ ատամներ նոր եղանակով ճզական կաուչուկի վրա շինած, որ ընդունված է վերջին ժամանակները ամերիկական ատամնաբոյժների ընկերութեան մէջ։ Պ. ՎՕԼՖՍՕՆ, որպէս Թիֆլիսի մշտական բնակիչ, երաշխաւոր է իր աշխատանքների լաւ հետևանքների համար։ Նրա բնակարանը գտնվում է ԲԱՐԻԱՏԻՆՍԿԻ փողոցում, իշխանուհի Թումանովի տանը, Ալէքսանդրեան այգու դիմաց։ Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր առաւօտեան 9 ժամից սկսած մինչև 2 կէսօրի, իսկ երեկոյեան 3—6 ժամ։

2 (13)

Հազարներ անձինքներից երկու սեռի իրանց գեղեցիկ ծամերով պարտական են միայն արտասահմանում վաղուց այնպէս անուանված ԲՈՒՍԱԿԱՆ ԽԻՆՕՊԼԻՑԵՐԻՆԻ ՊՕՄԱԴԱՅԻՆ, որ մազերը բուսնել է տալիս։ Այդ պօմադը բժշկական շատ հեղինակութիւններից փորձված է և ունի վկայական Թուղթեր պ. Կլէչինսկուց որ Վիեննայի Լանդգէրիխտի քիմիայի պրօֆէսոր է և նոյնպէս Մոսկվայի բժշկական վարչութեան Թոյլտուութիւն։ Նա ունէր մեծ աջողութիւն և վերջին ժամանակ հաստատած էր Մոսկվայի բժշկական վարչութենից որ տուեց նրան իր հաւանութիւնը կանոնաւոր գործածութեան ժամանակ, մինչև անգամ մազերից մերկ գլուխները ծածկվում են մազերով։ Այդ պօմադը պնդացնում է կոչին, պաշտպանում է մազերը Թափվելուց, մազերին տալիս է բնական տեսք և փայլունութիւն և իր անուշահոտութեան պատճառաւ, որ նրա լաւ յատկութիւններից մինն է, կարող է զարդարել ամենաչքեղ տուալէտի սեղանը։ Այդ բոլոր յատկութիւնները իմ արդիւնքի, իրաւունք են տալիս ինձ յուսալ Ռուսաստանումն էլ նրա ընդարձակ տարածման և պատուելի հասարակութենից լաւ ընդունելութեանը։

ԳԻՆԸ ՄԻ ՇԻՇԻ ՀԱՄԱՐ 2 ՐՈՒԲԼ

Իւրաքանչիւր շիշի հետ տրվում է և պօմադի գործածութեան նկարագրութիւնը։

ՊՕՄԱԴ

„PASTA EUGENIE"

Այդ պօմադի հնարող տիկինը որ յայտնվեցաւ «Pasta» անունով, պատիւ ունի յայտնել յարգոյ հասարակութեան որ «Pasta Eugénie» այժմ ստացված է և ծախվում է Թիֆլիսում պ. ԼԱՆԿՕԻ մագազինում, Արծրունու տանը, Վլադիկավկասում պ. ՍԵԳԱԼԻ մօտ, իսկ Ստավրոպօլում պ. ԿՈՒՐԻԼՋԷՆԿՕԻ մօտ, որտեղ ծախվում են և մնացած այստեղ յիշված արդիւնքները։ Այդ պօմադը շինւում է նորանով, որ նրա գործածութեան կարճ ժամանակից յետոյ երեսը իսպառ մաքրվում է զանազան բծերից,

անմաքրութիւններից և խոցերից և ստանում է երիտասարդական հասակին յատուկ Թարմութիւնը և գեղեցկութիւնը։ Առաջարկվում է այն անձանց որք կամենում են խնամել և սպիտակ երեսի գոյնը ստանալ։ Հնարողը երաշխաւոր է պօմադի ներգործութեան հաստատութեան համար։ Դրաւական կարող են լինել առնողները համար և այն վկայաթղթերը որք ստացված են Թէ Վիեննայի քիմիայի պրօֆէսոր պ. Կլէչինսկուց, Թէ Մոսկվայի բժշկական վարչութեան Թոյլտուութիւնը։

ՄԻ ՍՐՈՒԱԿԻ ԳԻՆԸ 1 Ր. 60 Կ.

Որի հետ տրվում է և նրա գործածութեան նկարագրութիւնը։

Իւրաքանչիւր սրուակի վրա ինչպէս մաքրի համար, այնպէս «Pasta» գտնվում է մի առանձին դրօշմ «Ամուրի» պատկերով և հնարողի ստորագրութեամբ որի վրա առնողներին խնդրում ենք ուշադրութիւն դարձնել.

Bertha Ries

Յ. Գ. «Pasta» պօմադը առաջարկվում է և նոցա, որք Թէև չունին զանազան վերև յիշված կաշու հիւանդութիւններ, բայց կամենում են ունենալ խնամ և Թարմ երեսի, վզի և ձեռքերի գոյնը։

ՁԵՌՔԵՐԻ

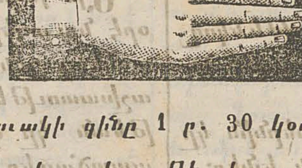

ՊՕՄԱԴ

Այդ պօմադը այնպէս է պատրաստված, որ նրա գործածութենից հետոյ ձեռքերը ստանում են զարմանալի փափկութիւն և սպիտակութիւն։

Սրուակի գինը 1 ր. 30 կոպ.։

ՄԱԶԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՆԵՐԿԸ, Թէ մուգ խարտեաշ, Թէ սև, որ ներկում է 10 րոպէի միջոցում և չէ կորցնում իր տևողութիւնը 6 չաբաթվայ ընԹացքում։ Արկղիկը 3 րուբլ։

ՏՕԿԱՅԵԱՆ ԲԱԼԶԱՄ, հաստատ միջոց կոշտերի և կաշու կոշտութիւնների դէմ։ Սրուակը 60 կ.։

28 (50)

Մամուլի տակ է և շուտով դուրս կը գայ պ. Նիկողայոս ՏԷՐ-ՂԵՒՈՆԴԵԱՆԻ մի նոր աշխատասիրութիւնը ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒԻ երրորդ տարին ընԹերցարան Ազգային ուսումնարանների համար, յարմարեցրած աշակերտների ստիճանաբար արգացման և գիտողաբար բնութեան երևոյԹներին և պատմական պատկերների ծանօԹանալուն։

Սա կը լինի երրորդ դասագիրք ընԹերցանութեան այբ ու բենից յետոյ և կը պարունակէ իւր մէջ աշխարհաբար լեզուի ամբողջ կուրս, որը և կարող է բաւականաչափ տեղեկութիւններ մատակարարել մանուկներին կեանքի մէջ ամենօրեայ տիրապետող գիտութեան զանազան ճիւղերի վերաբերութեամբ, սակայն և որը միանգամայն յարմարեցրած կը լինի մեր Թէ ազգային և Թէ տարրական ուսումնարանների պահանջներին։

Գիրքը պատրաստ կը լինի հոկտեմբերի սկզբներում։

Շուտով լոյս կը տեսնի Գանձակում մի նոր գրքոյկ «ԽՂՃՈՒԹԵԱՆ ԱՐԳԱՍԻՔ» անունով, որը բաղկացած է բանաստեղծական, բարոյական, ազգային, պատմական և մանկական երգերից։

Այս մասին աչքի առաջ ունենալով մի քանի նիւԹական հանգամանքներ, մենք բացեցինք ստորագրութիւն—Գանձակում պ. պ. տեսուչ՝ Մովսէս Եպիսկոպոսեանի, իվան-կարլիչ Մամիկոնեանի և Ներսէս Աբրահամիչ Տէր-Ներսիսեանի մօտ։ Երևանում պ. Անդրէաս Ալաքեանի մահուդի մագազինում, որի համար և խնդրում ենք հայ-հասարակութիւնից չը խնայել կամաւոր օգնութիւն։ Գրքի գինը 40 կոպէկ է։ Ստորագրողների անունները կը տպուին գրքի վերջում և նրանցից ամեն մինը կը ստանայ այնքան օրինակ, որքան վճարել յառաջուց բարեհաճել էր։

Ալէքսանդր Արարատեանց

Дозволено цензурою 29 Сентября 1876 г. Тифлисъ Типографія Энфіаджіанцъ и К-° Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ